

A „PESTI NYELVJÁRÁS“.

Írta: **Balassa József.**

Sokszor volt már szó a napilapokban, folyóiratokban arról, hogy az ország fővárosának, Budapestnek van-e külön nyelve, vagy nyelvjárása. Nemrég Schöpflin Aladár szólt róla a Nyugat f. évi 19. számában (1933 okt. 1). Azt kérdi: «Miért ne lehetne Budapestnek saját nyelvjárása? Miért csak a falunak szabad nyelvjárásának lenni? Ez is még alakulóban van, mint a város lelke, mint ahogy minden nyelv mindig alakulóban van. De mért kellene azt hinnünk, hogy nem fog kialakulni, vagy rosszul fog kialakulni? A magyar nyelv egy új színnel fog általa gazdagodni

s ha ez a szín talán szokatlan, azért ki kell átkozni a magyarságból?»

Ha felvetjük ezt a kérdést, a felelet csak az lehet, hogy nincs se pesti, se budapesti nyelvjárás. *) Mit nevezünk nyelvjárásnak, dialektusnak? Valamely nyelvnek a nyelvterület egy részén kifejlődött közös hangtani, alaktani, mondattani és szókincsbeli sajátosságok szerint alakult és más vidékek nyelvétől eltérő sajátos rendszerét. Ha például az alföldi öző, a felsőtiszai íző, a palóc, az erdélyi magyar vagy a székely nyelvjárásról beszélünk, mind-egyiknek megvannak jellemző sajátosságai, melyek közösek az illető nyelvjárás egész területén, s amelyekről könnyen meg lehet ismerni, hogy ki hová való. Budapest nyelvének nincsenek ilyen közös sajátosságai. (A magyar nyelv Budapest lakosságának ajkán nagyon sokféle alakban jelenik meg a társadalmi osztályok, foglalkozási ágak, sőt még a kerületek szerint is. Tudjuk, hogy Buda és részben Pest lakossága is eredetileg német volt. Az a keverék nyelv, amely a budai, a VIII. és IX. kerületi német anyanyelvű polgárok körében 40—50 évvel ezelőtt még élt, ma már kihalóban van. A VI. és VII. kerület zsidó lakosságának egy része még ma is keverék nyelven beszél magyarul. Ezek közül egyiket sem nevezhetjük pesti nyelvjárásnak. [Figyelembe kell vennünk azt is, hogy a főváros lakosságának igen nagy része vidékről jött s ezt a száz év óta folyó beözönlést az ország minden részéből még növelte a háború után menekült tisztviselőknek igen nagy száma. Ezek, legalább az első nemzedék és részben a második is, megőrzik származáshelyük eredeti nyelvjárását. Tehát ezek körében sem alakult egységes pesti nyelvjárás.] Azonkívül Budapestnek is megvan, mint minden nagy városnak, a maga *argot*-ja, az ú. n. jassz-nyelv. Ez csak a szókincs tekintetében különbözik más társadalmi osztályok nyelvétől, tehát ezt sem nevezhetjük nyelvjárásnak, még kevésbé Budapest nyelvjárásának. Az *argot* szavai közül nálunk is, épúgy mint a francia, angol, német nyelvben és más nyelvekben is sok szó lassanként behatol a köznyelvbe és onnan az irodalmi nyelvbe is. De ez még nem teszi külön nyelvjárássá Budapest nyelvét. A személyes érintkezés és az ujságok, könyvek nagyon hamar elviszik ezeket a szavakat a magyar nyelvterület minden részébe. Tehát nem hiszem, hogy ki fog ala-

*) A NyK. legújabb számában (48 k. 167. l.) Laziczius Gyula «Bevezetés a fonológiába» c. dolgozatának egyik jegyzetében szigorú kritika tárgyává teszi «A magyar nyelvjárások osztályozása és jellemzése» c. munkámnak 1. lapján közölt jegyzetet, ahol arról van szó, hogy «nem szólhatunk magyar nyelvjárásról az ország fővárosában, Budapesten sem». Erre a szörszálhasogató, kicsinyes kritikára csak azt jegyzem meg, hogy a nyelvjárásokról szóló könyvem 42 évvel ezelőtt jelent meg és ma sok mindent másképp írnék meg, másképp fogalmaznék, mint akkor. Ami azonban ennek a jegyzetnek a lényege, hogy Budapestnek nincs nyelvjárása és ha a magyar nyelvjárások osztályozásáról van szó, ott Budapest nyelvéről nem beszélünk, ez ma is igaz. Laziczius ugyanebben a cikkében áttekintést nyújt a magyar nyelvjárásokról fonológiai szempontból; Budapest nyelvjárásáról ott sincs szó.

kulni idővel, mint Schöpflin gondolja, Budapestnek saját nyelvjárása olyan értelemben, ahogyan mi nyelvjárásról beszélünk.

Felvethetjük a kérdést úgy is, hogy van-e Budapestnek külön nyelve, ha nem is nevezhetjük nyelvjárásnak. Feleletem erre is az, hogy nincs. A MNy. 27. évfolyama Bárczi Géza hosszabb dolgozatát közli *A «pesti nyelv»* címmel. Bárczi dolgozatát azzal kezdi, hogy «a pesti ember társalgási, sőt nem egyszer írott nyelve is általában sok tekintetben eltér a nem pesti magyar köznyelvtől». Megemlíti ennek a nyelvnek néhány hibáját, megró egy-két mondatszerkezetet, azután rögtön átugrik a *jargon*, az *argot* jellemzésére és röviden ismerteti a külföldi irodalmat is. Egész dolgozata nem egyéb, mint a magyar tolvajnyelv, a jassz nyelv részletes ismertetése. Tehát Bárczi a magyar tolvajnyelvet nevezi «pesti nyelv»-nek. Nem értjük, hogy lehet ráfogni Pestre (Budára nem?), hogy a tolvajnyelv a magyar főváros nyelve.

Akik ujságokban, folyóiratokban Budapest nyelvéről, vagy rövidebben «pesti nyelv»-ről beszélnek, ezt mindig rosszaló értelemben mondják. A francia vagy angol, ha párizsi vagy londoni kiejtésről, nyelvről beszél, a legszebb, legtisztább kiejtésre, a helyes, irodalmi beszédre gondol. Nem az *argot*, a *cant* a párizsi, londoni nyelv, hanem az irodalmi nyelv a műveltek ajkán. A nagy európai városok közül talán csak Bécsnek van igazi nyelvjárása. Ha azt mondjuk, hogy valaki úgy beszél franciául vagy angolul, mint egy igazi párizsi vagy londoni, ezt a legnagyobb dicséretnek tekintjük. Nálunk ellenben a «pesti nyelv» jelenti az éneklő hangsúlyt, egyes hangok helytelen kiejtését, germanizmusokat, a tolvajnyelvből átvett szavak használatát, értelmetlenül felkapott divatszavakat, rossz mondatszerkezetet. A célzatos elfogultság nevezi ezt a beszédet «pesti nyelv»-nek, hozzá mondva vagy legalább gondolva, hogy ez a pesti zsidók nyelve. A magyar nyelv gondatlan, lelkiismeretlen elferdítése azonban nem egy felekezet, nem is az egész fővárosi lakosság sajátja. De nem is áll meg a főváros vámsorompóinál, hanem gyorsan elterjed a vidéken is. Hogy ott nem olyan általános, nem olyan gyakori, annak az az oka, hogy a vidéki lakosság állandó érintkezésben marad a nép élő nyelvével. A helytelen, lompos nyelvhasználat ellen kell küzdeni a lelkiismeretes íróknak. Abban igaza van Schöpflinnek, hogy nem minden rossz, ami a főváros nyelvében kialakul. Minden társadalmi osztály nyelvének vannak eredeti sajátosságai, vannak külön színei, ne ütközzön meg tehát senki azon, hogy a főváros nyelve is gazdagíthatja a magyar nyelvet új színekkel. És abban is igazat kell adnunk Schöpflinnek, hogy ha ez az új szín szokatlan, azért még nem kell kiátkozni a magyarságból. Arra kellene törekedni, hogy épúgy mint más nemzeteknél, nálunk is a természetes, gondos és tiszta magyarság, gazdagítva a fővárosi lélek alkotta helyes nyelvsajátságokkal, legyen Budapest nyelve.